

ВТРАТИ

Любомир Царик
професор, д.г.н.

МІСЯ ЛЮБИТИ ПРИРОДУ І ЛЮДЕЙ
(світлій пам'яті професора Байрак Олени Миколаївни присвячено)

Не тільки українська природоохоронна наука понесла непоправну втрату, куди більшою є втрата сотень людей, які знали і мали можливість спілкуватися з багатогранною особистістю Олени Миколаївни. Олена Байрак – науковець-природознавець, організатор науки, поет, пісняр, художник, громадський і культурний діяч. Світла, усміхнена і завжди привітлива Олена Миколаївна уважно вислуховувала співбесідника і говорила слова, які знімали напруженість і налаштовували на відверту і продуктивну розмову.

Наша перша розмова відбулася у телефонному режимі і стосувалась пропозиції взяти участь у розробці проекту подільського відтинку Галицько-Слобожанського екокоридору. Проект було успішно реалізовано у 2009 році в рамках науково-дослідної лабораторії «Моделювання еколого-географічних систем» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. З того часу розпочалась наша творча співпраця з кафедрою заповідної справи Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління, яку очолювала д.б.н., професор Байрак О.М.

При зустрічі на кафедрі заповідної справи Олена Миколаївна цікавилась питаннями стану територій та об'єктів ПЗФ області і звичайно ходом справ щодо обґрунтування схем регіональних екомереж. Олена Миколаївна приймає запрошення відвідати Тернопільщину і ознайомитись з найціннішими заповідними територіями краю. Її безпосереднє знайомство з унікальними природними об'єктами розпочалось в процесі літніх поїздок по Середньому Придністров'ю, Товтровому кряжу, Кременецьких горах.

У 2010-2011 роках робота велась над узагальненням регіональних проектів з розробки схем екомереж областей Подільського регіону для проміжного звіту Мінекології України «Національної доповіді».

Рис.1. Професор О.Байрак виголошує доповідь на міжнародній науковій конференції у Тернополі «Подільські читання - 2013». Учасники конференції

Вона долучається до участі у наукових форумах Тернопілля, наводить творчі контакти, відвідує заповідні об'єкти, планує відзняти відеофільм про стан заповідної справи на Тернопільщині. Особливо продуктивними були результати співпраці у 2013 році. Весною ми зустрілися на міжнародному форумі «Довкілля для України», де відбулось змістовне обговорення результатів

розробки проектів екомережі України, а восени були учасниками міжнародної конференції у Тернополі «Подільські читання», присвяченій метрам природоохоронної справи Польщі – професору Андрею Шептицькому та організатору заповідної справи на Тернопіллі – Миколі Чайковському. З ініціативи громадської організації «Екоальянс» та за підтримки громадськості встановлено меморіальну дошку на будинку, у якому проживав Микола Чайковський, відкриття якої відбулось під час роботи наукової конференції. У цьому заході брала участь і Олена Миколаївна.

Наукові доповіді Олени Миколаївни завжди відзначались новизною, були змістовними і спрямовані на вирішення як теоретичних, так і конкретних прикладних завдань.

Рис. 2. Учасники міжнародної конференції у Джуринському каньйоні біля Червогородського водоспаду

Однак її найпривабливішим напрямом роботи було досліджувати стан справ у дендрологічних парках і ботанічних садах, оскільки нею було закладено низку дендрологічних парків на Полтавщині, станом яких вона безпосередньо опікалась.

У 2015 році за її ініціативи організовано і проведено науково-практичний семінар на тему «Соціально-екологічна роль заповідних дендраріїв України» з відвідуванням дендрологічних парків регіону, у якому нами взято участь, ознайомивши учасників з результатами еколого-краєзнавчого проекту «Шкільний дендрарій», започаткованого у 2012 році. Орієнтовно в цей же період Оленою Миколаївною проводились курси з підвищення кваліфікації працівників природоохоронних установ краю. Поєднання двох таких заходів давало можливість знайомства з працівниками природоохоронних установ і їхньою діяльністю і сфері природозаповідання впродовж короткого проміжку часу.

У 2016 році на базі Кременецького ботанічного саду Оленою Миколаївною проведено Всеукраїнський науково-практичний семінар з дендрології «Сучасні тенденції збереження і збагачення колекцій дендрофлори в об'єктах природно-заповідного фонду України», на якому були виголошені наукові доповіді провідних дендрологів України, організовано відвідування Хоростківського, Гермаківського, Івано-Франківського та Високогірного дендрологічних парків. В процесі відвідин з керівниками парків обговорювались проблеми їх функціонування, велись пошуки організацій і установ, які б допомагали і підтримували заповідні дендрарії, переймався кращий досвід організації природоохоронної діяльності. У роботі семінарів брали участь працівники обласних департаментів з екології та природних ресурсів, які інформували наукову громадськість про стан

заповідної справи в областях, проблеми збереження ландшафтного і біотичного різноманіття та перспективами їх вирішення. При відвіданні Хоростківського дендрологічного парку групі учасників вдалось поспілкуватись з його засновником легендарним Василем Корчемним у переддень 85-річчя відомого садівника, паркобудівника, красзнавця, письменника, громадського діяча.

Рис. 3. Зустріч учасників науково-практичного семінару з Василем Корчемним

Рис. 4. Натурні дослідження територій геостационару ТНПУ у с. Дзвенигород Борщівського району

Олена Миколаївна значну увагу приділяла проведенню наукових досліджень і спостережень на відвідуваних територіях, відеозйомкам, у чомі їй завжди допомагав вірний супутник Петро Петрович. Їх сімейний автомобіль був важливою складовою наукових подорожей, оскільки у ньому перевозились не тільки туристичне спорядження, а й наукові публікації, буклети, зразки гірських порід і мінералів, презенти і подарунки, а найголовніше це екземпляри дендрофлори, якими представники дендрологічних парків люб'язно обмінювались. Особливо цікавими у науковому відношенні для Олени Миколаївни були природні комплекси Середнього Подністер'я з унікальними угрупованнями наскельно-степової рослинності. Їх дослідженню присвячені відвідини Заліщицького та Борщівського відділень НПП «Дністровський каньйон», зустрічі з науковцями, краєзнавцями, вчителями.

У цей період зароджується співпраця з працівниками національного природного парку «Дністровський каньйон», знайомство з унікальними ландшафтами парку, історією, культурою краю.

У 2015 році розпочалась наша спільна наукова співпраця в рамках Проекту організації території національного природного парку «Кременецькі гори». Як координатор проекту Олена Миколаївна обговорила з учасниками стратегію проведення наукових вивчень, поставила завдання сторонам виконання проекту, намітила періоди проведення польових наукових досліджень. Проведення натурних обстежень з науковими працівниками, знайомство з матеріалами «Літопису природи», музейними експонатами, матеріалами конференцій, участь у роботі науково-технічної ради національного парку – все це дало можливість підготувати кваліфікований проект організації території НПП з розробкою стратегічного плану дій на середньотривалу перспективу. За матеріалами проекту видано першу комплексну наукову працю «Національний природний парк «Кременецькі гори»: сучасний стан та перспективи збереження, відтворення, використання природних комплексів та історико-культурних традицій» (2017 р.), у якій Олена Миколаївна проявила себе як співавтор і один з редакторів.

Проекти співпраці намічались, обговорювались на найближчу перспективу. На жаль цю перспективу обірвала трагічна смерть подружжя, яке було разом і в той роковий час на Прикарпатті, краї який вони обоє обожнювали за красу і велич його природи і людей.